

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ ФІЛОЛОГІЧНИЙ
КАФЕДРА СЛОВ'ЯНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ

Декан филологічного факультету

Бондаренко І.С.

«1» вересня 2023

ЗВИЧАЇ, ТРАДИЦІЇ, ОБРЯДИ НАРОДІВ ЄВРОПИ
РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

підготовки БАКАЛАВРІВ
очної (денної) та заочної (дистанційної) форм здобуття освіти
спеціальності
спеціалізації / предметної спеціальності
освітньо-професійна програма

Укладач: Павленко Ірина Яківна, д.філол.н., проф.

Обговорено та ухвалено
на засіданні кафедри слов'янської філології

Протокол № 1 від "29" серпня 2023 р.
Завідувач кафедри

І.Я. Павленко Павленко І.Я.

Ухвалено науково-методичною радою
Філологічного факультету

Протокол № 1 від "05" вересня 2023 р.
Голова науково-методичної ради

І.Л. Мацегора Мацегора І.Л.

Погоджено
Гарант освітньої програми

І.Л. Мацегора Мацегора І.Л.

2023 рік

1. Опис навчальної дисципліни

1	2	3	
Галузь знань, спеціальність, освітня програма рівень вищої освіти	Нормативні показники для планування і розподілу дисципліни на змістові модулі	Характеристика навчальної дисципліни	
		очна (денна) форма здобуття освіти	заочна (дистанційна) форма здобуття освіти
Галузь знань _03 – гуманітарні науки_ (шифр і назва)	Кількість кредитів – 3	Вибіркова	
Спеціальність 035 - філологія__ (шифр і назва)	Загальна кількість годин – 90	Цикл дисциплін вільного вибору студента в межах університету	
Освітньо-професійна програма Українська мова та література; мова та література (англійська), мова та література (німецька), мова та література (французька) <hr style="width: 10%; margin: 0 auto;"/> (назва)		Семестр:	
	6 -й	10-й	
	Лекції		
	20 год.	8 год.	
	*Змістових модулів – 4	Практичні	
Рівень вищої освіти: бакалаврський	Кількість поточних контрольних заходів –	- год.	- год.
		Самостійна робота	
		70 год.	82 год.
		Вид підсумкового семестрового контролю: залік	

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Метою вивчення навчальної дисципліни «Звичаї, традиції, обряди народів Європи» є ознайомлення з походженням, розвитком та трансформацією звичаєво-ритуальної культури народів Європи, основними традиційними обрядовими комплексами, їх функціями та семантикою.

Предметом вивчення є звичаї, традиції та обряди народів Європи, які було зафіксовано впродовж останніх 2,5 століть та подекуди зустрічаються й до сьогодні.

У процесі вивчення дисципліни студенти отримують інформації про ритуально-міфологічні витоки традиційної та сучасної культури народів Європи, спільність засад культури та зв'язок традиції з сучасною масовою культурою.

Основними завданнями вивчення дисципліни «Звичаї, традиції, обряди народів Європи» є:

- сформуванню зрозуміння спільної генези звичаїв, обрядів та традицій Європи;
- акцентувати єдність загальнолюдського та національного у обрядовій традиції народів Європи;
- розвивати вміння аналізувати та зіставляти звичаї, традиції та обряди різних народів Європи;
- навчити орієнтуватися у традиційній обрядовій культурі Європи;

- розрізняти календарну та родинно-побутову традиції, їх витоки, функції, динаміку розвитку та трансформації;
- фіксувати традиційні елементи сучасної обрядовості (офіційної та неофіційної, включаючи молодіжні субкультури);
- визначати ритуальні витоки багатьох складових масової культури, зокрема різних жанрів художньої літератури та кінематографу.

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен набути таких результатів навчання (знання, уміння тощо) та компетентностей:

Заплановані робочою програмою результати навчання та компетентності	Методи і контрольні заходи
1	2
ЗК 2 Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства.	Есе на тему «Обряд як форма регуляції стосунків людини зі світом»
ЗК 6 Здатність до пошуку, опрацювання та аналізу інформації з різних джерел.	Від членів родини, близьких знайомих та друзів зробити записи календарної обрядової поезії та елементів традиційних та сучасних обрядів та обрядодій
ЗК 10 Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.	Зіставлення за запропонованим планом основних обрядових календарних комплексів різних народів Європи
СК 7 Здатність до збирання й аналізу, систематизації та інтерпретації мовних, літературних, фольклорних фактів, інтерпретації та перекладу тексту (залежно від обраної спеціалізації).	Від членів родини, близьких знайомих та друзів зробити записи родинно-побутової обрядової поезії та елементів традиційних та сучасних обрядів та обрядодій
РН 4 Розуміти фундаментальні принципи буття людини, природи, суспільства	Есе на тему (буде конкретизована згідно з пропозиціями студентів) «Сучасна культура та традиційні обряди»; «Звичаєва культура сучасності (на матеріалі культури певного народу/країни)»
РН 16 Знати й розуміти основні поняття, теорії та концепції обраної спеціалізації, уміти застосовувати їх у професійній діяльності.	Вивчення та аналіз пропонованої літератури, опитування за питаннями плану

Міждисциплінарні зв'язки.

Вивчення дисципліни «Звичаї, традиції, обряди народів Європи» ґрунтується на попередньому знанні основ курсів «Українська усна народна творчість», «Історія зарубіжної культури», передбачає зв'язок із циклом дисциплін з історії України та української традиційної культури у річищі європейської історії та культури.

3. Програма навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1. *Звичаї, традиції, обряди: походження, розвиток, функції, семантика*

Вступ. Предмет та завдання дисципліни.

Звичаї, традиції, обряди - значення термінів та співвідношення явищ. Проблема походження обрядів та традицій у європейському та вітчизняному гуманітарному дискурсі. Полеміка про первинність/вторинність у співвідношенні міфу та ритуалу (міфологічне походження ритуалу – ритуальне походження міфу). Структуралістська теорія міфу К. Леві-Строса. Поляди на кореляцію міфу та обряду Дж. Фрезера. Проблема походження традиційної обрядовості у сучасному гуманітарному дискурсі.

Змістовий модуль 2. Календарна обрядовість.

Міфо-ритуальна основа календарної обрядовості. Генеза та розвиток обрядів, пов'язаних з природними циклами. Їх призначення та способи комунікації людини з природою в календарному обряді. Вплив природних та кліматичних умов на форми діяльності та календарну обрядовість. Загальнолюдське та національне у обрядодіях та супроводжуючому фольклорі. Символи та субститути в обряді. Вплив християнізації на розвиток та функціонування традиційної календарної обрядовості. Характер прояву християнсько-язичницького синкретизму.

Змістовий модуль 3. Родинно-побутова обрядовість.

Проблема походження та розвитку родинно-побутової обрядовості. Зв'язок між календарною та родинно-побутовою обрядовістю, родинно-побутові мотиви та семантика долі людини та родини у календарних обрядах. Ініціація та її рудименти у обрядах, пов'язаних із долею людини. Основні обрядові комплекси, пов'язані з життям людини та родини. Обряди народження та смерті. Семантика та прагматика. Весільні обрядові традиції народів Європи: загальне та особливе. Семантика основних обрядодій.

Змістовий модуль 4. Звичаї, традиції обряди сучасної Європи.

Конвенція ЮНЕСКО 2003 р. «Про збереження нематеріальної культурної спадщини» та завдання європейської спільноти щодо збереження обрядової традиції. Стан збереженості традиційної календарної та родинної обрядовості у сучасній європейській культурі.. Характер кореляції сучасної «офіційної» обрядовості та традиційної ритуалістики, Відгук у масовій культурі. Нові явища у обрядовості глобалізованої Європи. Уніфікація та диференціація обрядодій під впливом масової культури. Ревіталізація чи деструкція (вплив індустрії подорожей на реконструкцію традиції).

4. Структура навчальної дисципліни

Змістовий модуль	Усього годин	Аудиторні (контактні) години						Самостійна робота, год		Система накопичення балів		
		Усього годин		Лекційні заняття, год		Семінарські/ Практичні /Лабораторні заняття, год <i>(необхідне обрати)</i>				Теор. зав-ня, к-ть балів	Практ. зав-ня, к-ть балів	Усього балів
		о/д. ф.	з /дист. ф.	о/д. ф.	з/дист ф.	о/д. ф.	з/дист ф.					
1	2	3		4	5	6	7	8	9	10	11	12
		о/д. ф.	з /дист. ф.									
1	15	4	2	4	2			11	13	5	10	15
2	15	6	2	6	2			9	13	5	10	15
3	15	6	2	6	2			9	13	5	5	10
4	15	4	2	4	2			11	13	5	15	20
Усього за змістові модулі	60	20	8	20	8			40	52	20	40	60
Підсумковий семестровий контроль залік)	30											40
Загалом		90						100				

**На кожен змістовий модуль необхідно передбачити проведення мінімум одного поточного комплексного контрольного заходу (контрольних заходів може бути й більше), який би діагностував як рівень засвоєння теоретичних знань здобувачів, так і рівень сформованості вмінь та навичок.*

5. Теми лекційних занять

№ змістового модуля	Назва теми	Кількість годин	
		о/д. ф.	з/дист. ф.
1	2	3	4
1	Звичаї, традиції, обряди - значення термінів та співвідношення явищ. ...	2	1
1	Полеміка про первинність/вторинність у співвідношенні міфу та ритуалу	2	1

2	Міфоритуальна основа календарної обрядовості.	2	1
2	Характеристика основних календарних обрядів	4	1
3	Проблема походження та розвитку родинно-побутової обрядовості.	2	1
3	Основні обрядові комплекси, пов'язані з життям людини та родини	4	1
4	Стан збереженості традиційної календарної та родинної обрядовості у сучасній європейській культурі..	2	1
4	Нові явища у обрядовості глобалізованої Європи.	2	1
Разом		20	8

6. Теми практичних /семінарських/лабораторних занять

Планом не передбачено

№ змістового модуля	Назва теми	Кількість годин	
		о/д ф.	з/дист ф.
1	2	3	4
1
Разом	

7.

8. Види і зміст поточних контрольних заходів *

№ змістового модуля	Вид поточного контрольного заходу	Зміст поточного контрольного заходу	Критерії оцінювання	Усього балів
1	2	3	4	5
1	Теоретичне завдання –	Вивчення та аналіз пропонованої літератури, опитування за питаннями плану	Чіткість та повнота відповідей	5
	Практичне завдання –	Есе на тему «Обряд як форма регуляції стосунків людини зі світом» (2,5 – 3, 5 сторінки 14 кегль, 1,5 інтервал)	Повнота розкриття теми, логіка викладу та аргументованість висновків	10
Усього за ЗМ 1 контр. заходів	2			15
2	Теоретичне завдання	Зіставлення за запропонованим планом основних обрядових календарних комплексів різних народів Європи	Повнота, логічність та аргументованість порівнянь...	5
	Практичне завдання	Від членів родини, близьких знайомих та друзів зробити записи календарної обрядової	Кількість зафіксованого матеріалу та відповідність фісації регіону та	10

		поезії та елементів традиційних та сучасних обрядів та обрядодій	часові побутовання традиційного явища	
Усього за ЗМ 2 контр. заходів	2	15
3	Теоретичне завдання	Тестування у СЕЗН Moodle ЗНУ ...	Кількість вірних відповідей на питання, характер засвоєння матеріалу	5
	Практичне завдання	Від членів родини, близьких знайомих та друзів зробити записи родинно-побутової обрядової поезії та елементів традиційних та сучасних обрядів та обрядодій	Кількість зафіксованого матеріал та відповідність фісації регіону та часові побутовання традиційного явища	5
Усього за ЗМ 3 контр. заходів	2			10
4	Теоретичне завдання	Опитування за попередньо визначеними питаннями	Чіткість та повнота відповідей	5
	Практичне завдання	Есе на тему (буде конкретизована згідно з пропозиціями студентів) «Сучасна культура та традиційні обряди»; «Звичаєва культура сучасності (на матеріалі культури певного народу/країни)» Підготувати відповідну презентацію	Повнота розкриття теми, логіка викладу та аргументованість висновків	15
Усього за ЗМ 1 контр. заходів	2			20
Усього за змістові модулі контр. заходів	8			60

** Цей розділ у формі таблиці можна оформити на аркуші альбомної орієнтації.*

8. Підсумковий семестровий контроль**

Форма	Види підсумкових контрольних заходів	Зміст підсумкового контрольного заходу	Критерії оцінювання	Усього балів
1	2	3	4	5
Залік	Теоретичне завдання	Тестування у СЕЗН Moodle ЗНУ за питаннями програми. Питання для підготовки знаходяться на сторінці дисципліни у СЕЗН MOODLE ЗНУ.	Повнота засвоєння матеріалу, кількість вірних відповідей на питання тестів, вірність виконаних текстових завдань	
	Практичне завдання	<i>Підсумкове практичне завдання. Аналіз міф-ритуальної основи сучасного твору/офіційного обряду/ звичаю(1,5 - 2 сторіки). Конкретизується завдання під час заліку</i>	Повнота розкриття теми, глибина аналізу т розкриття традиційних складників сучасних офіційних та неофіційних обрядів, обрядодій, вичаїв, прикмет тощо.	
Усього за підсумковий семестровий контроль				40

**** Цей розділ у формі таблиці можна також оформити на аркуші альбомної орієнтації.**

9. Рекомендована література

Основна:

1. Борисенко В. К. Сімейна обрядовість українців ХХ - початку ХХІ століття / Валентина Борисенко ; [голов. ред. Г. Скрипник] ; НАН України, ІМФЕ. - Київ, 2016. - 256 с. + 80 іл.
2. Вархол Й. Календарна та сімейна обрядовість українців Словаччини / Йосиф Вархол ; [голов. ред. Г. Скрипник]; ІМФЕ ім. М. Т. Рильського НАН України. Київ, 2019. 268 с.
3. Найден О. С. Міф. Фольклор. Образ. – К. : Видавець Олег Філюк, 2016. – 317 с.: іл.
4. Стішова, Н. С. Українські календарні свята осіннього циклу : монографія / Наталія Стішова ; [голов ред. Г. Скрипник] ; НАН України, ІМФЕ. - Київ, 2017. - 240 с.
5. Юрійчук М., Ткаченко В. Сімейні звичаї та обряди Південно-Західного Поділля (за експедиційними дослідженнями с. Новосілка Заліщинського р-ну Тернопіл. обл.) / Марія Юрійчук, Віктор Ткаченко ; НАН України, ІМФЕ ім. М.Т.Рильського. - НІЕЗ «Переяслав». - Київ : Видавець Олег Філюк, 2016. - 246 с. : іл.

Додаткова:

1. Леви-Срос К. Структурна антропология / пер. с фр. – Київ, 1994. - 536 с.
2. **Максимович М.** Дні та місяці українського селянина / М. Максимович. - Київ : Обереги, 2002. 188 с.
3. **Тайлор Е. Б.** Міф та обряд у первісній культурі. /Пер.с англ. Д. А. Коропчевского. Київ, 2000. 624 с
4. Astrid Krabbe Trolle. Winter Solstice Celebrations in Denmark: A Growing Non-Religious Ritualisation <http://infinity.wecabrio.com/098845016X-how-to-celebrate-winter-solstice.pdf>

5. Christensen, Henrik Reintoft, Brian Arly Jacobsen, and Signe Engelbreth Larsen, eds. 2019. Religion i det Offentlige rum i et Dansk Perspektiv. Aarhus: Aarhus Universitetsforlag.
6. Edensor, Tim. 2006. National Identity, Popular Culture and Everyday Life. London: Bloomsbury
7. Klingenberg, Maria. 2019. Youth and Religion in Sweden: Orientations to Religion amongst “Believers”, “Atheists” and “the Uninterested”. Nordic Journal of Religion and Society 32: 148–67.
8. THE RITUAL YEAR 12: Regulating Customs. egulating Customs The Yearbook of the SIEF (Société Internationale d’Ethnologie et de Folklore) Working Group on the Ritual Year. Moscow: POLYMEDIA, 2021. 206 p.
9. Winder, Belinda. 2009. Positive Aspects of Fire: Fire in Ritual and Religion. The Irish Journal of Psychology 30: 5–19.

Інформаційні джерела: *(від 10 посилань).*

1. Electronic Journal of Folklore. Folk Belief, Storytelling, Customs and other Cultural Studies. <http://www.folklore.ee/folklore.e/index.html>
2. Slavic and East European Folklore Association
<http://www.virginia.edu/~slavic/seefa>
3. Slavic and East European Folklore Association
<http://www.virginia.edu/~slavic/seefa>
4. Anthropology of East Europe Review: Central Europe, Eastern Europe and Eurasia (AEER)
<http://www.depaul.edu/~rrotenbe/aeer/>
5. De Proverbio: Electronic Publisher of Proverb Studies and Collections
<http://info.utas.edu.au/docs/flonta/DP,1,1,95/GRZYBEK.html>
6. Fabula: Zeitschrift fur Erzahlforschung
Journal of Folktale Studies
Revue d'Etudes sur le Conte Populaire
<http://www.degruyter.de/journals/fabula/index.html>
7. Journal of American Folklore
<http://afsnet.org/>
8. Journal of Folklore Research
<http://www.indiana.edu/~jofr/home.html>
9. Marvels and Tales: Journal of Fairy-Tale Studies
<http://www.langlab.wayne.edu/MarvelsHome/links.html>